

A mátrai Ágasvár-barlang (Csörgő-lyuk) és a Csörgő-völgy denevér faunája

CZAJLIK Péter
Budapest

ABSTRACT: (The bat fauna of the Ágasvár Cave (Csörgőlyuk) and the Csörgő Gorge) - The author presents the recent data concerning the area, that are not included in TOPÁL (1984) "The bat fauna of Hungary". Altogether 11 species were collected between 1967 and 1985. The cave and its vicinity are highly protected, so these data have great value for nature conservation as well.

Az Ágasvári-barlang - elterjedt nevén Csörgő-lyuk - riolittufa barlang, amely az Ágasvár déli oldalában, 550 m tszf. magasságban, a Vándor-rét felett található. A barlang ÉNy-DK irányú, tektonikus elmozdulás mentén keletkezett. A vetődés következtében kialakult szűk hasadék-nyílás a 8 m mély kisterembe vezet, amelyből 3 ág húzódik a vulkáni tufa közetben: 25, 30, 40 m hosszúságban. A leghosszabb ág egy nagyterembe vezet, melynek alján nagy mennyiségű víz (kis tó) van. Az 1970-es évek közepe óta a bejáratot vasrács zárja le biztonsági okokból, mivel a barlang még szakembereknek is nagyon nehezen járható. A völgy alján extrazonális bükkös található, melyet a hegyoldal felsőbb részén füves tölgyes vált fel, a két állomány határán van a barlang bejárata. Mindkét faállomány idős, kissé kiritkult, elég sok benne az odvas fa.

A vizsgált Csörgő-völgy része a Mátrai Tájvédelmi Körzet fokozottan védett területének. Az Ágasvári-barlang - Csörgő-lyuk néven - szintén fokozottan védett barlang, ezért a közölt adatok természetvédelmi jelentőségűek is.

Az Ágasvári-barlang denevér faunájáról először ÉHIK (1924) tesz említést, többek között az innen származó, múzeumi gyűjtésben írja le - hazánkban új fajként - a *Myotis oxignathus*-t, (syn.: *Myotis blythii oxignathus* MONTICELLI TOPÁL (1954) szintén múzeumi anyag alapján közli az Ágasvári-barlangból a *Myotis myotis*-t.

TOPÁL (1954) hazai denevér faunánkat összefoglaló műve óta MACSKÁSSY J. és MÉSZÁROS F. 1967-ben gyűjtött jelentősebb denevér anyagot a barlangban a denevérek parazitáinak vizsgálatához. Gyűjtésük a két parazitológiai munkában részben megtalálható. Pontos gyűjtésüket a Természettudományi Múzeum gyűjteményi példányai alapján itt közlöm.

A Csörgő-völgy komplex kutatása 1976-ban kezdődött, melynek keretében a barlang denevér faunáját 1985-ben a bejárat lehálózásával vizsgáltam. Bent a barlangban 1972 telén jártam utóljára, amikor a kisterem denevér faunájáról szereztem adatokat. A kutatási program keretében 10 éve évente rendezünk kutató táborokat, főleg ezek ideje alatt figyeltem rendszeresen a völgyben előforduló denevéreket.

Az alábbiakban az 1954 után összegyűjtött adatokat közlöm, az 1985. évi hálózásakor pontosan megmért példányoknál a méretadatokat a következő sorrendben közlöm: fej + testhossz, farok-, fül-, alkar-, lábszár hossza, súly. (Saját adataimnál az adatátzolgáltató nevét nem jelzem.)

Rhinolophus ferrumequinum SCHREBER - Ágasvári-barlang 1985. VIII. 4. (1 M).

Több Rhinolophus hipposideros himmel együtt jelent meg a hálónál többször is, de sohasem repült bele. Megjelenésekor a hálóban már több hipposideros volt, ezért a háló erősen mozgott. Ugy tűnt, hogy a hipposiderosoknál sokkal óvatosabb, mindig utánuk jött.

Rhinolophus hipposideros BECHSTEIN - Ágasvári-barlang 1967. III. 6. MACSKÁSSY - MÉSZÁROS (4 M); 1972. II. 6. (17 M, 14 F); 1985. VIII. 3. (M 36.2, 27.1, 15.1, 39.3, 18.7, 7.2); 1985. VIII. 3. (M 41.5, 27.7, 16.3, 39.7, 19.1, 7.0); 1985. VIII. 5. (F 43.5, 26.7, 16.2, 40.8, 18.8, 6.2); 1985. VIII. 4. (12 M).

Általában elég későn jelennek meg, augusztusban legkorábban 21 óra 21 perccor észleltem őket. A barlangból nagyobb időközökben, többnyire többmagukkal jöttek ki, kb. másfél óráig tart a teljes kirepülés.

- Myotis brandti EVERSMANN - Brandti denevér - Ágasvári-barlang 1985. VIII. 5. (M 47.5, 37.3, 12.7, 15.5, 33.7, 4.8); 1985. VIII. 6. (M 47.9, 36.3, 14.3, 33.2, 16.0, 4.9); 1985. VIII. 6. (F 42.5, 33.4, 14, 33.2, 15.3, 5.0).
A három példányt nem tudtam pontosan meghatározni a helyszínen, ezért begyűjtöttük, és meghatározásukat TOPÁL György végezte el.
- Myotis nattereri KUHL - Horgas szürű denevér - Ágasvári-barlang 1967. III. 6. MACSKÁSSY - MÉSZÁROS (1 M); 1972. II. 6. (1 M).
- Myotis bechsteini KUHL - Nagyfülű denevér - Ágasvári-barlang 1967. III. 6. MACSKÁSSY - MÉSZÁROS (2 M).
- Myotis myotis BORKHAUSEN - közönséges denevér - Ágasvári-barlang 1967. III. 6. MACSKÁSSY - MÉSZÁROS (3 M, 1 F); 1972. II. 6. (2M, 1F); Vándor-rét 1977. VII. 30. (1 M) Korán reggel találtam egy feltehetően bagoly által elejtett példányt a tábor szélén.
- Myotis blythii oxignathus MONTICELLI - Hegyesorrú denevér - Ágasvári-barlang 1967. III. 6. MACSKÁSSY - MÉSZÁROS (4 M, 1 F); 1972. II. 6. (14 M, 2 F).
- Myotis daubentoni KUHL - Vizi denevér - Ágasvári-barlang 1985. VIII. 3. (F 50.3, 38.6, 13.6, 38.5, 16, 9.5); Csörgő-patak fölött 1982. VIII. 13.
A Csörgő-patak fölött észleltem hajnali vadászaton 5 órakor (175 lux, napfelkeltet 5 óra 36 perc).
- Eptesicus serotinus SCHREBER - Kései denevér - Ágasvár déli oldalában (takéreg alatt csertölgyön) 1982. VIII. 1. (1 M); 1982. VII. 3., 21 óra 38 perckor hagyta el a rejtekhelyét; Óvár ÉK-íddalán (takéreg alatt, kocsánytalan tölgy, odvas, elhalt fa) 1984. VI. 30. (1 M).
A Vándor-réten VII. 20. VIII. 10. között általában 21 óra 30 és 48 perc. időközben gyakorta észlelhető.
- Nyctalus noctula SCHREBER - Korai denevér - Somtető É-i oldala (régii farkéte harkály odú) 1982. VI. 14. (1 M, 2 F); 1983. V. 31. (3 db).
A Vándor-réten 20 óra 10 és 30 perc között gyakran megfigyeltem, ahogy a lakorona magasságban vadászik (175 lux körül). A Csörgő-völgyben elhagyott harkály odukban gyakori.
- Plecotus auritus LINNÉ - Hosszfülű denevér - Ágasvár D-i oldala (harkály odú, kocsánytalan tölgyes) 1980. VIII. 3. (4 M, 3 F); 1981. VII. 30. (4 db); Óvár ÉK-i oldala 1984. VI. 20. (3 M, 1 F); Mátra-bérc DK-i oldala 1981. VII. 28. PÁLFI (4 db).
A Csörgő-völgyben faodukban alkalmanként megfigyelhető, de ritkább, mint az előző két faj. Megfigyelését nehezíti, hogy csak rossz világítási viszonyok közt mozog, későn jön elő, és igen korán - tapasztalataim szerint gyakran másfél órával napfelkelte előtt - vonul szálláshelyére.

RODALOM

- ÉHIK, GY. (1924): A new vole from Hungary and an interesting bat new to the Hungarian Fauna. Ann. Mus. Nat. Hung. 21: 159-162.
- MÉSZÁROS, F. (1971): Vizsgálatok a hazai denevérek élősködő fonálférgein (NEMATODA). Áll. Közl. 58: 78-86.
- MURAI, É. (1976): Cestodes of bats in Hungary. Parasit. Hung. 9: 41-62.
- TOPÁL, GY. (1954): A Kárpátmedence denevéreinek elterjedési adatai. Ann. Hist. nat. Mus. Nat. Hung. 5: 471-483.

CZÁLIK Péter
H-1037 BUDAPEST
Jablonka u. 7.